

ადა ნემსაძე

Ada Nemsadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

ეგზისტენციალური კრიზისის პრობლემა 80-იანი წლების
ქალთა პროზაში
(ლეილა ბეროშვილის „მარიამი“)

Existential Crisis Problem in the Women's Prose of the 80s
(**Leila Beroshvili's „Mariam“**)

The 80s of the 20th century is the period distinguished by many innovations for Georgian literature, which have not yet been systematically evaluated in our literary studies. It was at that time when the whole generation of young women writers appeared in Georgian literature: Keti Nizharadze, Ana Mkheidze, Naira Gelashvili, Maka Jokhadze, Leila Beroshvili...

Distinguished name in this generation is Leila Beroshvili while her fiction prose still remains in the shade. Existential problematic characterizes her prose, just like the Georgian short stories of the 70s and especially of the 80s in general: life of an ordinary person, sharp feeling of loneliness and of being unsheltered, harshness of the human world and absence of compassion, activation of death topic and etc. Special attention must be paid to the short story *Mariam*. It is a text created by collage technique. The whole short story is the alteration of stories happening in the present or far or near past. Its main problematic is the existential crisis of a woman living alone and of a single mother, the main reason of which is the lack of love. Mariam is free and at the same time she is “cursed with freedom” (Jean Paul Sartre). Her role in the society she is living in is passive. The lonely woman fails to bear the burden of freedom.

Another existential problem cutting through the woman's life is loneliness. Faith is not a solution for Mariam's loneliness, while it is recognized as

one of the main solutions by existentialists; the woman finds another shelter, which is love, however, her happy love is temporary so the character is left in an existential crisis.

The article will discuss and research the aforementioned accents.

საკვანძო სიტყვები: ეგზისტენციალური კრიზისი, ქალთა პროზა, ლეილა ბეროშვილი, თავისუფლების პრობლემა, სიყვარული.

Key words: existential crisis, women's prose, Leila Beroshvili, problem of freedom, love.

მე-20 საუკუნის 80-იანი წლები ქართული ლიტერატურისათვის სიახლეებით გამორჩეული პერიოდია, რომელიც სისტემურად ჯერაც არაა შეფასებული ჩვენს ლიტერატურათმცოდნეობაში. სწორედ ამ დროს გამოჩნდა ახალგაზრდა მწერალ ქალთა მთელი პლეადა: ქეთი ნიჟარაძე, ანა მხეიძე, ნაირა გელაშვილი, მაკა ჯოხაძე, ლეილა ბეროშვილი... ეს უკანასკნელი თაობის გამორჩეული სახელია, რომლის მხატვრული პროზა ექსისტენციალისტური ფილოსოფიის უმთავრეს საკითხებს დასტრიალებს და, სამწუხაროდ, დღემდე რჩება ჩრდილში.

დილით ყოველთვის აღვიძებდა ცხენის ფეხის ხმა და ორთვალას თვლების საშინელი რიტმი, რუების ჩხრიალი. ისევ თენდებოდა. გათენებას არასოდეს მოუტანია მისთვის სიხარული, მაშინაც, როცა არ იცოდა, რა მოელოდა ცხოვრების გზებზე, უკვე რომ მიემართებოდნენ და მიიყოლებდნენ. თვალეზგაყინული დილა ყოველთვის გულზე აწვა და ასე გამოჰყვა, – დილით იშვიათად იღვიძებს კარგ გუნებაზე... (ბეროშვილი, 2021, გვ. 19)

ლიტერატურათმცოდნეობაში მხატვრული ტექსტის დასაწყისს განსაკუთრებულ, შეიძლება ითქვას, კონცეპტუალურ მნიშვნელობას ანიჭებენ მკვლევრები. ამიტომაც აღნიშნავენ, რომ ჰომეროსის „ილიადის“ პირველი სიტყვა „რისხვა“ თუ „ვეფხისტყაოსნის“ „რომელმან“,

ანუ ღმერთი, სწორედაც რომ მთავარზე მიუთითებს. არა მხოლოდ მწერლის, არამედ, ზოგადად, 80-იანი წლების ერთ-ერთ საუკეთესო მოთხრობა „მარიამზე“ (რომლითაც იხსნება გამომცემლობა „ინტელექტის“ მიერ 2021 წელს გამოცემული ლეილა ბეროშვილის მოთხრობების სრული კრებული „ცაზე მთვარე მიცურავდა“) ამ მხრივ დაკვირვება მართლაც რომ საინტერესო ფიქრებს აღძრავს. მოთხრობა გათენების სურათით იწყება, რაც, ჩვეულებრივ, პოზიტიურ, იმედიან წინასწარგანცდას უნდა აჩენდეს, მაგრამ – არა. პირველივე აბზაცში ისეთი ეპითეტებითაა განსაზღვრული პერსონაჟის ცხოვრება, ისეა დანახული ეს ღვთის მიერ ნაწყალობევი ნათელი, რომელიც ყოველ დილით დგება – „ორთვალას თვლების საშინელი რიტმი“, „თვალეზგაყინული დილა“, „გათენებას არასოდეს მოუტანია მისთვის სიხარული“, „დილით იშვიათად იღვიძებს კარგ გუნებაზე“ – რომ იმთავითვე ჯერაც გაურკვეველი, მაგრამ მოსალოდნელი ტრაგიზმის განცდა ჩნდება და მიზეზიც იქვეა, მეორე აბზაცშივე, პერსონაჟის ფიქრები ყოველ დილით „სადღაც შორს“ მიდიან: „საოცარია, მაგრამ იმ „შორს“ და სიშორეს ეკუთვნის ახლაც თხემით ტერფამდე“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 19). ყველაფერი გასაგებია, „შორს“ ისაა დარჩენილი, რის გარეშეც ცხოვრება გაძლება იქცა (იქცევა ხოლმე).

მოთხრობა ჩვეულებრივი, უბრალო, ყოველდღიური საზრუნავით იწყება, სოფლად მცხოვრები ნებისმიერი ქალის ცხოვრებისთვის დამახასიათებელი ყოფითი სურათებით – შვილი, სამსახური, მეზობლებთან ურთიერთობა – და, ძირითადად, ასევე გრძელდება ბოლომდე. თუმც ამ ყოფით დეტალებში, ერთი შეხედვით ნაკლებად საყურადღებო პასაჟებშიც კი, ღრმა სიმბოლური მნიშვნელობების ამოკითხვაა შესაძლებელი; ტექსტის ენობრივი ქსოვილი ინახავს და მკითხველისთვისაც ზედიზედ იხსნება ახალ-ახალი აზრობრივი სიღრმეები, მოთხრობილი ორიგინალური სტილითა და პოეტური ენისათვის დამახასიათებელი ტროპული მრავალფეროვნებით.

დილით, ჯერ კიდევ სკოლაში წასვლამდე, გადადის მარიამი მეზობელთან ბავშვისთვის რძის საყიდლად ახალი ფეხსაცმლით, მაგრამ, მერძევე ქალის უსინდისობით გააღმასებული და თავად უმწეო ამ უსინდისობის წინაშე, მაშინვე უკან ბრუნდება: „გაიხადა ის ახალი ფეხსაცმელი და მიყარა. დაჯდა მერე ეგრე ჩაცმულ-დახურული და ხმამაღლა ატირდა ბავშვივით“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 20).

შემდეგ კი ისევ ძველით მიდის სკოლაში. ახალი ცხოვრება ვერ იწყება, ახალ გზაზე პირველივე დაბრკოლებას შეჩეხებული უკან ბრუნდება და ისევ გაკვალულს არჩევს. სიძნელესთან დასაპირისპირებლად თითქოს მზად არაა, შინაგანი ძალები არ ჰყოფნის. არადა მერძევე ქალთან მართალია, უკან დასახევი მას არ აქვს, პირიქით, იქით შედავებისთვის ყველანაირი მიზეზი მის ხელშია – მას ატყუებენ. მწერალი პირველივე ამბით მიგვანიშნებს, რომ მარიამი მებრძოლი არაა, ის ქალია, რომელსაც გვერდით ძლიერი მამაკაცი სჭირდებოდა, მაგრამ ცხოვრებამ მარტოობისათვის გაწირა. ამ მარტოობამ კი მისი სასიცოცხლო ძალები მინიმუმამდე დაიყვანა.

ლეილა ბეროშვილის მოთხრობებშიც, როგორც, ზოგადად, 70-იანი და განსაკუთრებით 80-იანი წლების ქართული მოთხრობისთვისაა დამახასიათებელი, შეინიშნება ექსისტენციალური პრობლემატიკა: უბრალო ადამიანის ყოფა, მარტოობისა და მიუსაფრობის მწვავე განცდა, ადამიანური სამყაროს სიხისტე და თანაგრძნობის არარსებობა, სიკვდილის თემის გააქტიურება და ა. შ. უარყო რა ღმერთი, ექსისტენციალისტური ფილოსოფიის ერთ-ერთმა თეორეტიკოსმა ჟან პოლ სარტრმა ადამიანს განუსაზღვრელი თავისუფლება მიანიჭა და მთელი პასუხისმგებლობაც მასვე დააკისრა საკუთარ სიცოცხლეზე – იგი თავისუფალია და მისი ცხოვრება მხოლოდ და მხოლოდ მისი არჩევანია. თუმც იქვე აღიარა, რომ ეს არსებობა და ბრძოლა ამ სამყაროში უმძიმესი ტვირთია და ადამიანიც მუდმივად ცდილობს, ამ სიმძიმეს გაექცეს, ამიტომაც სარტრი დაასკვნის: „ადამიანი დაწყევლილია თავისუფლებით“ (Кутнецов, 1970, с. 247). მარიამი ამ ბრძოლაში პასიურია, ვერც კი იწყებს, თანაც ბრძოლას კი არა, პროტესტსაც ვერ გამოხატავს არა მხოლოდ მერძევე ქალის, არამედ ყოფილი ქმრისა და სკოლის დირექტორის წინააღმდეგაც კი, ყველგან თითქოს დინებას მიჰყვება და, როგორც ასეთ შემთხვევებში ხდება ხოლმე, ცხოვრებისა თუ ადამიანებისგან მიყენებულ ყველა დარტყმას იღებს საკუთარ თავზე. მარიამი ვერ ახერხებს, თავისუფლების სიმძიმეს მოერიოს.

კიდევ ერთი ექსისტენციალური პრობლემა, რომელიც მსჭვალავს ქალის ცხოვრებას, მარტოობაა. სიორენ კირკეგორს მიაჩნდა, რომ ცხოვრება სიხარული არაა, ის მწუხარების ხვედრია. ადამიანი საკუთარი ნება-სურვილით არაა მიტოვებული პირქუშ სამყაროში,

იგი უფსკრულში ჩაგდებულივითაა, ამ მარტოობის ტანჯვას კი ღვთისკენ მიჰყავს იგი (2019, გვ. 18-23). თუმცა მოთხრობაში მარტოობიდან გამოსავალი სხვაა, ქალი სხვა თავშესაფარს ეფარება და ეს სიყვარულია. სოფელში ბევრი ადამიანი ცხოვრობს, მაგრამ პერსონაჟი მაინც „მას“ ელაპარაკება, ქალაქში დარჩენილს თუ დატოვებულს. ეს ერთადერთი კომუნიკაციაა, რომელიც მას სიამოვნებას ანიჭებს და ვალდებულებით არაა განსაზღვრული. ნამდვილი ცხოვრება ქალისთვის მხოლოდ ისაა, რასაც ყოფილ ქმარს უყვება, ეს ნაწყვეტ-ნაწყვეტ აღქმული ცხოვრების დეტალები და არა ის, რაც რეალურ დროში ხდება.

ნუთუ ვერა ხედავ, როგორ გადავეცემით ერთმანეთს ეს ატალახებული გზა, წვიმა, წვიმისაგან გაშავებულ-გაჟიებული ორღობეები და თვალის ერთი შევლება ქვეყნიერება და არ ვიცი, როგორ დავიჯერო, რომ უფრო მნიშვნელოვანი რამეებიც ხდება ქვეყანაზე, ვიდრე წვიმაში, წყალზე მიმავალი მონატრებითა და მარტოობით დაღლილი დედაკაცის მზერა და ნაბიჯებია... (ბეროშვილი, 2021, გვ. 25).

ეს მთავარი ფიქრია, ისაა, რაც ერთ ადამიანს აწუხებს, ინდივიდს, რომელსაც სამყაროს აღქმა, შემეცნება და განცდა შეუძლია. „ერთი განიცდის ზუსტად იმას, რასაც მთელი სამყარო – მთელი არსებობის მანძილზე“ (რჩეულიშვილი, 2012, გვ. 289), – ჩაუწერია გურამ რჩეულიშვილს დღიურში ერთგან. ეს ის სატკივარია, რომლითაც ქალი სოფლის ერთფეროვანი მასისგან გამოირჩევა. ლეილა ბეროშვილი ტრაგიკული ნიშნით აღბეჭდილი ინდივიდის მხატვარია. ზოგადად, ეს გამორჩეულობა და ინდივიდუალიზმი ლიტერატურაში თითქმის ყოველთვის მარტოობის შედეგად ჩნდება; მარტოსული ადამიანი იწყებს ფიქრს და განსჯას, რასაც ბოლოს კათარსისი მოჰყვება. სოფლის ნაცრისფერ მასაზე ამალღებული მარიამისთვის წუთისოფლის (მასის) ზეიმი ყველანაირ აზრს კარგავს: „ახალი წელი მოდის. არ მინდა, არ მინდა არაფერი! შევეგუები ყოველგვარ სატკივარს, მაგრამ დღეები, რომლებიც გაძალებენ სიხარულის ყიჟინას, არ შემოდის, არ შემოდის...“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 25).

ხომ პირველი გვერდებიდანვე ცხადია, რომ მოთხრობის უმთავრესი ნიშანი ტრაგიზმია, ოღონდ ეს რაღაცნაირად ნათელი ტრა-

გიზმია, მიუხედავად ყველაფრისა, უიმედობისა და ჩიხის შეგრძნება არ ჩნდება, რადგანაც ყველგან აღწევს სიყვარულის შუქი, თუნდაც მკრთალი, თუნდაც მხოლოდ ერთი სხივი, რომლითაც მწერალი სიბნელისა და უიმედობის განცდის გაფანტვას ახერხებს. „არ შეიძლება შენი დაკარგვა, მარიამ, არ შეიძლება. მათვალისწინებ ხანდახან ვარსკვლავებს შორის. მე ხომ მთელი სიცოცხლე დაჩოქილი ვიყავი ჩემივე თავის წინაშე... გამიხსენე და გეგულეობდე აქ, შენი ღვიძლი, შენი აბოლებული სიყვარული...“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 27). ეპითეტი „აბოლებული“ ვახეს სიყვარულს ახასიათებს, მის არამდგრადობას, ჰაერში გაფანტვის შესაძლებლობას, გაშლას, გაუჩინარებას უსვამს ხაზს. მარიამის გრძნობა კი „ნაპირებმორღვეული სიყვარულია“, ასეთი ასწავლა ციციკო ბებომ ბავშვობიდანვე და ქალსაც მხოლოდ ასეთი ყოვლისმომცველი განცდით შეუძლია შეყვარება. ნაპირი ის ადგილია, სადაც რაღაც მთავრდება და რაღაც იწყება, ორი რამის გასაყარია, საზღვარია. ამ სიყვარულს კი საზღვარი არ აქვს, ეს სამყაროს მოდებული გრძნობაა, უსაზღვროდ და უნაპიროდ.

„მარიამი“ კოლაჟის ტექნიკით შექმნილი ტექსტია. მოთხრობაში ერთმანეთს ენაცვლება წარსულში მომხდარი თუ აწმყოში მიმდინარე ამბები, რომლებიც ერთ მთავარ ღერძზე – სიყვარულზეა აწყობილი. მოთხრობის მთელ სივრცეში ეს გრძნობაა გაშლილი და ღერძის ერთი სეგმენტია მხოლოდ მარიამისა და ვახეს ოჯახური თავგადასავალი. ეს მონაკვეთი სულ რამდენიმე გვერდია, მაგრამ მანამდე მომხდარი ამბებიც და მის შემდეგ განვითარებულიც სწორედ ამ სიყვარულს უკავშირდება. მარიამს თითქოს განგება ამზადებს დიდი გრძნობისათვის. ობლად გაზრდილი გოგოს არსება დაუხარჯავი სიყვარულითაა სავსე და მთელი ცხოვრება იმ ადამიანს ეძებს, ვისაც ამ დიდ სინაზესა და სითბოს გაუნაწილებს. მაგრამ ამ სამყაროში ძალიან ძნელია სიყვარულისთვის სწორი ობიექტის პოვნა, იმ ერთადერთის, ვინც მის მიღებას და გაზიარებას შეძლებს. მოთხრობის მთავარი პერსონაჟი ასეთ ადამიანს ვერ პოულობს. ამაზე მწერალი ურთიერთობის დასაწყისშივე მიუთითებს. თუკი ავტობუსში ვახეს მხარს მიკრული ქალი ფიქრობს, რომ მარტოობა დამთავრდა, უკვე სახლთან მისული ვეღარ გრძნობს იმავს: „მიუახლოვდნენ სახლს. უკვე აღარაფერს გრძნობდა მარიამი, მტანჯველი სიცარიელის მეტს“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 76). ამ ფრაზიდან იმთავითვე ცხადი ხდება, რომ

მათ ურთიერთობას მომავალი არ ექნება, სიცარიელით არ შეიძლება დაიწყოს რაიმე; ბინა, ანუ ერთობლივი ცხოვრებისთვის საჭირო მატერიალური და არამატერიალური სივრცე, სადაც ორმა ადამიანმა ერთმანეთს ცხოვრება უნდა შეუვსოს, სიცარიელეზე არ შენდება. მას აუცილებლად სიმყარე სჭირდება, რათა ბევრ რყევასა და მიწისძვრას გაუძლოს, რითაც სავსეა თანაცხოვრების პროცესი. სახლში შესული ვახეს პირველი სიტყვებიც – „*აი, თითქმის შენი ფეხით მოხვედი. დარდი, ბოლმა, სტუმრები არ მოგაკლდება. დანარჩენი არაფერი მომთხოვო იცოდე*“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 76) – ამის დასტურია. და იქვე, მწერლის მოკლე, მაგრამ საოცრად ტევადი ფრაზა, მოსალოდნელი უბედურების წინასწარმეტყველებაა: „*ჩამდგარი ქარაშოტით იყო ამოვსებული კუთხე-კუნჭული*“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 77).

ლეილა ბეროშვილი ღრმა ფსიქოლოგიური წიაღსვლებით მერწავს საკუთარ პერსონაჟებს. მოთხრობის დასაწყისიდანვე ვგრძნობთ, რომ ვახე ცოლისაგან რადიკალურად განსხვავებული ადამიანია, ცხოვრების მიმართ სულ სხვაგვარი დამოკიდებულებითა და ინტერესებით, ამიტომ მათი ცალ-ცალკე ყოფნა თითქოს გარდაუვალი აუცილებლობაა. ამ მოთხრობის პერსონაჟთა ნიშანია უმამობაც. ეს განსაკუთრებული მდგომარეობაა ბიჭისთვის და თანაც ბავშვობის ასაკში, რადგან იგი ცხოვრების მთავარი ორიენტირის დაკარგვას, გაძლებისა და სწორი გზის პოვნის გაძნელებას, სასიცოცხლო და მამაკაცისთვის აუცილებელი საბრძოლო ძალების დაჩლუნგებას იწვევს. ვახეს მამა სისტემის მსხვერპლია:

„მამა რომ წაუყვანიათ, დედაჩემისთვის დაუბარებია, არ შეშინდე, როგორც ქუხს, ისე არა წვიმსო.

ისე სადა ქუხდა, როგორცა წვიმდა. წავიდა და წავიდა“.
(ბეროშვილი, 2021, გვ. 53)

ის ძირითადი სიბრძნე თუ გაკვეთილი, რომლის მიცემასაც მამობა ავალბედა, მაშინაც ვერ მოახერხა, სანამ სახლში იყო: „*ასწავლე ბიჭს, როგორ მოუაროს თავის გრძნობებს, კარგი აღზრდა სხვა არა არის რა, თუ არა გრძნობების კარგა შენახვისა და მოვლის ხელოვნება. მეჯავრება ქათმის საკენკივით გაბნეული ადამიანი, რამდენჯერაც ახლოს ჩაუვლი, იმდენჯერ რომ შეგიძლია ჩაუნისკარტო*“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 54), – ეუბნება მამა დედას. აღზრდის ეს არასწორი სტრატეგია – მამის მოვალეობის სიცოცხლეშივე გადაბარება დედის-

თვის – არის სწორედ ვახეს გაუბედაობის, გვერდით მყოფი ქალისთვის მყუდრო და უსაფრთხო გარემოს შექმნის უნარის არქონის მიზეზი. „გრძნობების შენახვა და მოვლა“ მამაკაცის გადარჩენისათვის საჭირო თვისებები არაა. მისთვის აუცილებელი გრძნობების გამოვლენა და დაცვაა, სითამამეა, გადაწყვეტილების მიღების უნარია. მამის დარიგება სწორედ იმას იწვევს, რის წინააღმდეგ მიმართულიც ეგონა მას – სუსტი ნებისყოფისაა, საკუთარ თავში ჩაკეტილი ვახე, რომელსაც სიყვარულიც კი არ შეუძლია. სიყვარული ცხოვრების საჩუქარია, ამქვეყნიურ სირთულეებთან გამკლავების ენერჯიაა, არსებობის ცხოვრებად გადაქცევის უმთავრესი ძალაა, რომელსაც მიღება და დიდი ზრუნვა სჭირდება. იმ სისავსეს, რომელიც სამყაროსთან ჰარმონიული ურთიერთობის დამყარებისთვისაა საჭირო, ყველაზე სწრაფად სიყვარული იძლევა. ვახე არც კი ცდილობს ამ შანსის გამოყენებას: *„ვინმეს რომ ეთქვა, ვახე, ვახე, მიდი, ეგე სკამის ფეხთან რო ქვა გდია, გადააბრუნე და ბედს ეწევიო, არ დაიხრებოდა“* (ბეროშვილი, 2021, გვ. 70). ადამიანის პასიური მდგომარეობა სამყაროში მისი ცხოვრების დაპაუზებას, მიზნის მიუღწევლობას გულისხმობს და ნეგატიურ ასპექტში მოიაზრება, სიცოცხლის პოზიტიური მხარე კი სიკეთის ქმნაა. მნიშვნელოვანია, რომ ამგვარი არსებობის მაგალითად თავად მამა იქცა ვახესთვის, ალბათ, მისთვის სრულიად გაუცნობიერებლადაც, ეს იყო მისი საბედისწერო შეცდომა. სკოლაში ვახეს მასწავლებელი ცარცს თავზე აფშვნიდა და მერე მასვე აგზავნიდა ახლის მოსატანად. ამის მოთმენა მამაკაცური ბუნებისთვის შეუფერებელია, იგი ასეთ რამეს აუცილებლად უნდა აპროტესტებდეს რაღაც ფორმით მაინც, მით უმეტეს, როცა უდანაშაულოდ ისჯება. ვახე პასიურია აქაც. მწერალს მხოლოდ ამ ორიოდ დეტალით, სულ ორი-სამი წინადადებით მისთვის დამახასიათებელი ოსტატობით აქვს მოცემული პერსონაჟის უნებისყოფობისა და სისუსტის მიზეზი. ზოგადად, ლეილა ბეროშვილის სტილის ერთ-ერთი თავისებურება ესეცაა. მინიმალისტური საღებავებით, სულ რამდენიმე ხაზით მას სრულყოფილი პორტრეტის, დასრულებული ხასიათის შექმნა შეუძლია.

ბუნებრივია, სუსტმა და უნებისყოფო ვახემ სიყვარულიც ვერ შეძლო, მას ამისათვის არც ენერჯია ეყო და არც სურვილი. ამიტომ მათი ურთიერთობა წინასწარვე კრაზისთვის იყო განწირული.

„მარიამის პატარა თავი ვახეს გულის კოვზთან ჰქონდა ჩაკრული და ბედნიერი მარიამი ვერ ხედავდა, როგორ გაურბინა ვახეს გრილმა ნიავმა ნაღვლიან თვალებში“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 56). მეორე მხრივ, მარიამიც იტანჯება უდედმამობით, რაც მასშიც ტოვებს კვალს, საყვარელი ადამიანის გვერდითაც კი ვერ ივსება ბოლომდე ემოციურად: „დაღლილობა და სიცარიელე იგრძნო – მისი არსებობის მთავარი ნიშანი“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 63). ეს ემოციური სიცარიელე ბედნიერების გზაზე მნიშვნელოვანი ბარიერია, თითქმის გადაულახავი.

სიყვარულის განწირულებაზე მწერალი პერსონაჟების პირველივე შეხვედრაზე მიგვანიშნებს. თავის მხრივ ვახეც გრძნობს და აღიარებს კიდევ ამ უძღურებას, მაგრამ ვერ ხვდება მიზეზს: „სული გასძვრაო, გამიგია, მაგრამ სხეული გასძვრაო, არა, მე სხეული გამძვრა, მგონი და უსხეულო სული როგორღა მტანჯავს და მაწვალებს, მიკვირს... [...] რატომ მაკლია ასე სითამამე. [...] ამ სტრიქონებს ვწერ მთლად ხელჩაქნეული და უილაჯო. დარწმუნებული ვარ, ყველაფერი დამთავრდა“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 74-75). და სწორედ აქ, როცა პერსონაჟი ახერხებს, საკუთარი უძღურება გაიაზროს, გააცნობიეროს, რომ რაღაც შხამით აქვს მოწამლული მთელი არსება, რაც საბოლოოდ დაღუპვისკენ მიაქანებს, თითქოს მკრთალად, მაგრამ მაინც ჩნდება გადარჩენის გზა: „როგორ მინდა, პატიება ვთხოვო, ვის ვთხოვო, ვინ მაპატიებს ჩემს უაზრო სიცოცხლეს. შენ, გეხვეწები, მაპატიე ყველაფერი...“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 75). მაგრამ ეს გადარჩენის პერსპექტივა იმდენად მკრთალია, რომ მკითხველში მაინც ვერ აჩენს მყარ იმედს; მრავალწერტილით დამთავრებული ეს წერილი, რომელსაც თვითჩაღრმავების შემდეგ წერს ვახე, მისი ხასიათის ამგვარი განვითარებისთვის საფუძველს ვერ ქმნის. ბუნებრივია, რომ მისი შექმნილი ოჯახიც მალევე იშლება.

ძალიან საინტერესოა ის საუბარი, რომელსაც მარიამისა და ვახეს განშორება მოჰყვება საბოლოოდ. ეს დიალოგი ფაქტობრივად სულის გაშიშვლებაა. მკითხველი კარგად ხედავს, უსიყვარულობამ, ბავშვობაში მიღებულმა ტრავმებმა როგორ აურია მთელი ცხოვრება კაცს; როგორი გაბზარული ფსიქიკით გადააბიჯა დედის სიტბოს დანატრებულმა ბიჭმა ბავშვობის ასაკს, თუმცა საკუთარ საქციელზე პასუხისმგებლობის აღება ვერასოდეს მოახერხა. ისიც ჩანს, მარიამის

სიყვარულს გადარჩენის უკანასკნელი იმედივით როგორ ჩამოეკიდა მისი გაბზარული სული, მაგრამ ამაოდ. „შენკენ რომ მოვიწევდი, ვხვდებოდი, რას ვერ ველეოდი ამ წუთისოფელში. [...] ძალიან იშვიათად მილიმის სული. სული მილიმოდა, როცა შენკენ მოვდიოდი. ჩვენი სახლი ეს ის ადგილია, სადაც ყოველთვის შეგიძლია მოხვიდე მშვიერი, ხელებგაყინული“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 86-87).

ადამიანი დროსა და სივრცეში განსაზღვრული გონიერი არსებაა. ამიტომ მას უწევს ერთი მნიშვნელოვანი არჩევანის გაკეთება, ესაა საკუთარი ადგილისა და ორიენტაციის, ანუ იგივე საკუთარი მსოფლმხედველობის, განსაზღვრა. ის ინსტანციები, რომელთაც ძირითადი ღირებულება ენიჭებათ, არის: საკუთარი თავი, ოჯახი, ერი, კაცობრიობა, სამყარო, ღმერთი. პირადი მსოფლმხედველობის დადგენაც სწორედ იმაზეა დამოკიდებული, თუ რა პრიორიტეტით ალაგებს ინდივიდი მათ საკუთარი შესაძლებლობების გაცნობიერებით. თუმცა, როგორც პერსონოლოგიაში შენიშნავენ, ზოგჯერ ადამიანს ახასიათებს პასუხისმგებლობის სხვისთვის გადაცემის სურვილიც. ვახეც ასეთია. „განა იმიტომ მიყვარხარ ასე, რომ ჩემი შვილი ხარ და მე გაგაჩინე, ჩემთან ერთად რომ ცხოვრობდი და ჩემსავით იტანჯებოდი, ეს არის ყველაფერიო“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 89), – ეუბნებოდა დედა. ვახეს ამისგან „სიცარიელე და გაუგებრობის ბურუსი“ დარჩა. ამიტომ ცხოვრების ყველა უიღბლობას და ნების სისუსტეს, მათ შორის იმასაც, რომ წერას ვერ ახერხებს, სხვას (დედას) აბრალებს. მწერლობა რთული საქმეა, უდიდესი ენერჯია სჭირდება: „მთელი ცხოვრება ვემზადები საწერად. [...] დანას თუ არ გაიყრი, მზად უნდა გქონდეს მაინც მწერლობაზე შემდგარ კაცს“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 87). საკუთარი ცხოვრებისეული მსოფლმხედველობის ფორმირების გარეშე კი ამას ვერაფრით იზამ, ვინაიდან წერა სწორედ ამ მსოფლმხედველობის ტრანსფორმაციაა ტექსტად. მეტიც, ვახეს ცხოვრება უდიდეს განძს აძლევს მარიამის სიყვარულის სახით და ამ შეუდარებელ საჩუქარსაც არ იღებს, ვერ იყენებს. პასუხისმგებლობის მუდმივად სხვისთვის გადაბარების ჩვევამ განაპირობა მისი პიროვნული დეგრადაცია და საბოლოოდ მარტოობისათვის თავადვე გაწირა საკუთარი თავი.

მეორე მხრივ, მარიამი ბავშვობიდანვე უყვარს მეორე მამაკაცს – ირაკლის. იგი თითქოს უფრო აქტიურია, უფრო თამამიც, უმღერის

კიდევ ქუჩიდან, მერე ქალაქშიც აკითხავს, მაგრამ მასაც რაღაც აკლია, ის ხასიათის სიმტკიცე, რომელმაც გადაწყვეტილება უნდა მიაღებინოს. „შენთან გამოსაგზავნი ერთი კვირის წინ დაწერილი წერილი ჯიბით ვატარე. ათჯერ შევამოწმე, ზოგი წავშალე და ბოლოს ჩემი ხელით ჩამოგიტანე მაინც. მე რომ წავალ, მერე წაიკითხე გულდასმით“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 59). ამიტომაც ქალის გრძნობა მის მიმართ თბილია და არა ვნებიანი; ამბობს, რომ არ შეუძლია უიმისოდ, მაგრამ უშვებს; დარჩიო, იმას კი არ სთხოვს, „არ დამივიწყო“, ეუბნება. სიყვარულისთვის საჭირო ენერჯია თითქოს აქაც დაშრეტილია და იგი მხოლოდ მონატრებას თუღა ჰყოფნის. მარიამს ცხოვრების სიმძიმის შესამსუბუქებლად სჭირდება ირაკლის სიყვარული, გასაძლებად, ასატანად და არა ბედნიერებისთვის: „უნდოდა, გადაეგდო სადღაც ეს ხორცი, გაბრუნებულიყო უკან, რომ კარგა ხნით დაემახსოვრებინა მისი ერთგულებითა და სიყვარულით სავსე გამოხედვა, რომ ოდნავ მაინც ასატანი გამხდარიყო ცხოვრება“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 105).

მოთხრობა სავსეა მარიამის ნაპირებმორღვეული სიყვარულით, რომელსაც განშორების მერეც არ მოჰკლებია არაფერი, რადგან უნაპირო გრძნობები მუდმივია. ამ სიყვარულით იწყება („იმ სიშორეს ეკუთვნის ახლაც თხემით ტერფამდე“) და ამით სრულდება კიდევ, მარიამის ნაპირებმორღვეული სიყვარული მთელ სამყაროს იტევს (რომელსაც აქ მეტაფორულად ერთი სოფელი და ქალაქი წარმოადგენს). სიყვარულთანაა პირდაპირ კავშირში მარიამის ყოფნა (ექსისტენციალისტური გაგებით).

ადამიანის „ყოფნისეული ტენდენცია“, პირველ ყოვლისა, ყოფნისაკენ, არსებობისაკენ მის მიწრაფებაში გამოიხატება – მას უნდა, რომ იყოს, და არ უნდა, რომ არ იყოს; იგი მიესწრაფვის ყოფნას და გაურბის არყოფნას; ხოლო ყოფნა, არსებობა სხვადასხვა სახისაა – სხვაა, მაგალითად, სხეულის სახით ყოფნა და სხვა სულის სახით ყოფნა. (კაკაბაძე, 1988, გვ. 156)

მარიამის ცხოვრებაც ყოფის ამ ორი სახეობის მონაცვლეობაა. როცა უყვარს და საყვარელი ადამიანის გვერდითაა, ეს მდგომარეობა სულიერი და სხეულებრივი ყოფის სინთეზია და, შესაბამისად, სრულყოფილი. სხვაგვარია მისი ყოფნა სოფლად – ეს აღარაა წინანდელი სრულყოფილება, ხშირად მხოლოდ სხეულებრივია და გაძლეება (მემაწვნე ქალის ეპიზოდი, ხორცის საყიდლად წასვლის ეპიზო-

დი, სკოლის ეპიზოდები), მაგრამ ის ნაპირებმორღვეული გრძნობა პერმანენტულად მაინც არსებობს და აქტიურდება ხოლმე, თუნდაც მაშინ, როცა პედაგოგი მომავალ თაობას მის არსებობას უდასტურებს.

„– სიყვარული არსებობს? – გადმოწვა მერხზე წითური, ჭორფლიანი გოგო და შემოიღო ყბაზე ხელი. გაინაბა მთელი კლასი.

– არსებობს, – თქვა მარიამმა უბრალოდ, – არსებობს. ეს ერთადერთი რამეა, რაც არა მარტო არსებობს, არამედ არსებობაზე ათი-ათასჯერ მეტია“ (ბეროშვილი, 2021, გვ. 92-93).

ეს რთული, მძიმე და მტანჯველი ცხოვრების გაძლების, გადარჩენის გზაა, რომელსაც მარტოსული ადამიანიც კი სიყვარულის მაცოცხლებელი ენერჯის აღიარების შემთხვევაში პოულობს მხოლოდ. მოთხრობის კონცეფციიდან გამომდინარეც ასეა – სამყაროში გადაგდებული, უღმერთოდ მიტოვებული, ექსისტენციალურ კრიზისში ჩავარდნილი ადამიანის გადარჩენის ერთადერთი გზა „არსებობაზე ათი-ათასჯერ მეტი“ სიყვარულია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბეროშვილი, ლ. (2021). ცაზე მთვარე მიცურავდა. თბილისი: „ინტელექტი“ კაკაბაძე, ზ. (1988). ფილოსოფიური საუბრები. თბილისი: „საბჭოთა საქართველო“.
- კირკეგორი, ს. (2019). სატანჯველის სახარება. თბილისი: „აქტი“.
- რჩეულიშვილი, გ. (2012). ექვსტომეული: დღიურები, ჩანაწერები, 1956-1960 წლები. ტ. 5. თბილისი: „პალიტრა L“.
- Кузнецов, В. (1970). Французская буржуазная философия XX века. Москва: „Мысль“.

References:

- Beroshvili, L. (2021). Tsaze mtvare mitsuravda. [The Moon Floated Across the Sky]. Tbilisi: „Intelekti“.
- K'ak'abadze, Z. (1988). Pilosopiuri saubrebi. [hilosophical Conversations]. Tbilisi: „Sabchota Sakartvelo“.
- K'irk'egori, S. (2019). Sat'anjvelis sakhareba. [The Gospel of Sufferings]. Tbilisi: „Akti“.
- Rcheulishvili, G. (2012). Ekvst'omeuli: Dghiurebi, chanats'erebi, 1956-1960 ts'lebi. T'. 5. [Six-volume: Diaries, Notes, 1956-1960. Vol. 5]. Tbilisi: „Palitra L“.
- Kuznecov, V. (1970). Francuzskaja Buržuaznaja Filosofija XX veka. [French Bourgeois Philosophy of the 20th century]. Moscow: „Misl“.